

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для самостійної роботи здобувачів вищої освіти
освітнього ступеня бакалавр за спеціальність 081 "Право".
Освітньо-професійна програма
«Цивільна та господарська юстиція (Суд. Нотаріат. Правова допомога)»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
кримінального права та правосуддя
Протокол № 3 від 15.09. 2021 року

Чернігів 2021

Професійна етика. Методичні вказівки для самостійної роботи здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр за спеціальністю 081 «Право». Освітньо-професійна програма «Цивільна та господарська юстиція (Суд. Нотаріат. Правова допомога)»/ Укл.: Коломієць Н.В, Пузирна Н.С. Чернігів: Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка». 2021. 30 с.

Укладачі:

Коломієць Наталія Володимирівна, д.ю.н., професор
Пузирна Наталія Станіславівна, к.ю.н., доцент

Відповідальний за випуск: Сенченко Надія Миколаївна, доцент кафедри кримінального права та правосуддя, кандидат юридичних наук, доцент

Рецензент: Селецький Олексій Вікторович, кандидат юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету Навчально-наукового інституту права і соціальних технологій НУ «Чернігівська політехніка»

Укладач: Коломієць Наталія Володимирівна, професор кафедри кримінального права та правосуддя НУ «Чернігівська політехніка», д.ю.н., професор.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА»	5
1.1 Тематичний план навчальної дисципліни «професійна етика»	5
1.2 Структура навчальної дисципліни	10
1.3 Методи поточного та підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Професійна етика»	11
2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ ЗАНЯТЬ	15
Тема 1. Введення в етику.....	15
Тема 2. Юридична етика – поняття, структура, види, джерела	16
Тема 3. Історія юридичної етики в Україні	17
Тема 4. Етична сторона спілкування.....	18
Тема 5. Міжнародні стандарти професійної діяльності юристів	19
Тема 6. Національні стандарти правничої діяльності	20
Тема 7. Слідча етика	21
Тема 8. Судова етика.....	22
Тема 9. Адвокатська етика	24
Тема 10. Етика державного службовця.....	26
Тема 11. Моральні та етичні основи діяльності представників окремих професій	26
Тема 12. Деформація моральної професійної свідомості упрацівників юридичних професій.....	27
ДОДАТКИ	29

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Професійна етика» закладає базу розуміння майбутнім фахівцем кодексу професійної етики юриста. Вона включає в себе всю сукупність тих конкретних морально-етичних принципів та настанов, що застосовуються у діяльності юриста. Опанування професійної етики юриста сприяє процесам формування світогляду та морально-етичних поглядів працівників юридичної сфери, спрямовуючи їх на дотримання норм моралі, забезпечення справедливості, захисту прав, свобод, людської честі та гідності. Ця дисципліна тісно переплітається з філософією, логікою, соціологією, теорією держави і права та складає підґрунтя для адекватного розуміння змісту багатьох правничих дисциплін.

Дана навчальна дисципліна має ввести майбутнього юриста у зміст своєї спеціальності, ознайомити його з місцем і значенням юридичної професії в суспільстві, розкрити деонтологічні вимоги, що висуваються до фахівця, надати загальне уявлення про засади, норми, вміння та навички, які він повинен опанувати, аби відповідати своєму професійному призначенню. У процесі обговорення питань здобувачі вищої освіти навчаються формулювати й викладати свої думки і висновки, застосовувати теоретичні знання відповідно до практичних вимог державно-правового будівництва в Україні на сучасному етапі.

1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА»

1.1 Тематичний план навчальної дисципліни «професійна етика»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Загальна характеристика юридичної етики

Тема 1. Введення в етику

Етика як філософське вчення про мораль і моральність. Виникнення моралі. Мораль і етика: основні поняття. Мораль, її функції і структура. Мораль і право. Етика – вчення про мораль.

Категорії етики. Добро і зло. Справедливість. Обов'язок. Совість. Відповідальність. Честь і гідність. Гуманізм як етичний принцип.

Ситуація морального вибору. Різноманіття етичних систем.

Тема 2. Юридична етика – поняття, структура, види, джерела

Поняття професійної етики. Її значення. Види професійної етики.

Поняття юридичної етики, її значення для професії юриста. Особливе місце етики в професії юриста. Єдність етики і права.

Структура юридичної етики, види і норма юридичної етики. Офіційна етика. Корпоративна етика. Етична норма і правова норма, їх відмінність. Джерела юридичної етики.

Тема 3. Історія юридичної етики в Україні

Судова етика в Україні періоду Російської імперії. Виникнення і розвиток юридичної етики в Російській імперії. Судова реформа 1864 року. А.Ф.Коні – основоположник судової етики в Російській імперії. Роль української інтелігенції в перетворенні судової системи в Російській імперії XIX ст.

Юридична етика в Україні радянського періоду. Революційні події 1917 року у Росії і руйнування судової системи. Юридична етика в Україні

сталінського періоду СРСР. Юридична етика в Україні постсталінського періоду СРСР.

Юридична етика в суверенній Україні. Юридична етика в суверенній Україні до прийняття Конституції України 28.06.96 р.

Юридична етика в суверенній Україні після прийняття Конституції України 28.06.96 р., перспективи розвитку юридичної етики в Україні з урахуванням судової системи.

Тема 4. Етична сторона спілкування

Моральна культура спілкування. Відкритість і замкненість, монологічність і діалогічність людської особистості. Різноманітність передумов і вимірів людського спілкування: толерантність, повага, співчуття, дружба, любов. Культура спілкування й етикет.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Стандарти професійної діяльності правника

Тема 5. Міжнародні стандарти професійної діяльності юристів

Документи ООН і їх вплив на розвиток юридичної етики і юридичної деонтології у світі й в Україні. Декларація прав людини, її роль в розвитку юридичної етики. Характеристика Деонтологічного кодексу Європейського співтовариства (жовтень 1988 р.). Документи Міжнародної асоціації юристів, що стосуються питань юридичної етики і юридичної деонтології. “Стандарти незалежності юридичної професії МАЮ” (Нью-Йорк, вересень 1990 р.), їх характеристика. Основні положення про роль адвокатів (Нью-Йорк, серпень 1990 р.), їх характеристика.

Тема 6. Національні стандарти правничої діяльності

Етимологія поняття стандарту правничої діяльності. Джерела правничої етики в Україні: стандарти юридичної професії. Правила поведінки

професійних груп юристів. Підзаконні нормативно-правові акти, які регулюють правничу діяльність.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Характеристика видів юридичної етики

Тема 7. Слідча етика

Основні завдання і характерні риси слідчої діяльності. Принципи здійснення слідчої діяльності. Морально-правові джерела слідчої діяльності.

Єдність законності та моралі в роботі слідчого. Процесуальна незалежність і моральна відповідальність слідчого.

Моральна мотивація тимчасової ізоляції обвинуваченого. Етика карно-процесуального доведення. Моральна цінність права на захист від обвинувачення. Слідчий – потерпілий: етика взаємин. Слідчий – засоби масової інформації: етика спілкування. Етика позаслужбового поведіння слідчого.

Тема 8. Судова етика

Моральні витоки судочинства. Моральні вимоги, що пред'являються до суддів. Єдність законності та моралі в судовій діяльності.

Етика судового процесу. Етика допиту в судовому засіданні. Проблеми гуманності щодо обвинувачених і засуджених. Етика взаємин учасників судового процесу. Етичний аспект взаємовідносин між членами судової колегії. Ставлення суддів до інших учасників процесу.

Етика судової риторики. Античне красномовство. Красномовство слов'ян. Основні вимоги, що пред'являються до судової промови. Основні етапи підготовки судової промови. Збирання матеріалів. Аналіз матеріалів. Систематизація матеріалів і письмова підготовка промови. Мова і стиль судової промови. Засади і функції судової промови.

Тема 9. Адвокатська етика

Загальна характеристика адвокатської діяльності. Основні види юридичної допомоги адвокатів. Основні принципи адвокатури і гарантії адвокатської діяльності. Основні вимоги, що ставляться до адвокатів.

Правові етичні основи адвокатської діяльності в Україні. Поняття і завдання адвокатської етики. Критерії моральності та система адвокатської етики. Професійна культура і майстерність захисника.

Етика угоди про надання юридичної допомоги. Етика прийняття адвокатського доручення на ведення справи. Роль суб'єктивного відношення адвоката до особистості клієнта за укладення угоди про надання правової допомоги. Сутність і значення адвокатської таємниці.

Етика захисту на досудовому слідстві. Судова етика адвоката. Зміст і побудова захисної промови адвоката. Вступна частина захисної промови. Установлення фактичних обставин справи. Аналіз доказів в захисній промові. Обґрунтування кваліфікації кримінального правопорушення в захисній промові. Характеристика особи підсудного в захисній промові. Міркування про цивільний позов, міру покарання в захисній промові. Репліка захисника.

Тема 10. Етика державного службовця

Правове забезпечення етики поведінки державних службовців. Знання службового етикету. Принципи етики державного службовця. Правила поведінки державних службовців та Кодекс поведінки державних службовців. Вимоги до поведінки державного службовця. Етика державних службовців: світова практика.

Тема 11. Моральні та етичні основи діяльності представників окремих юридичних професій

Моральні основи діяльності нотаріуса. Правила професійної етики нотаріусів. Моральні основи діяльності юриста фірми. Інші етичні стандарти правничих професій

Тема 12. Деформація моральної і професійної свідомості у працівників юридичних професій.

Поняття деформації. Деформації моральної свідомості. Професійна деформація правників. Етапи профдеформації. Класифікація осіб, які потрапляють під деформуючий вплив. Профілактичні заходи, щодо зменшення моральної деформації.

1.2 Структура навчальної дисципліни

Таблиця 1 – Розподіл обсягу годин дисципліни за темами і формами вивчення.

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної форми навчання							
		Всього		У тому числі					
				Лек.		Пр.		С.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Модуль 1									
Змістовий модуль 1. Загальна характеристика юридичної етики									
1	Введення в етику	7		2		-		5	
2	Юридична етика – поняття, структура, види, джерела	6		2		2		2	
3	Історія юридичної етики в Україні	7		2		-		5	
4	Етична сторона спілкування	5		-		-		5	
	Разом за змістовим модулем 1	25		6		2		17	
Змістовий модуль 2. Стандарти професійної діяльності правника									
5	Міжнародні стандарти професійної діяльності юристів	10		-		-		10	
6	Національні стандарти правничої діяльності	17		-		2		15	
	Разом за змістовим модулем 2	27		-		2		25	
Змістовий модуль 3. Характеристика видів юридичної етики									
7	Слідча етика	5		2		-		3	
8	Судова етика	7		2		2		3	
9	Адвокатська етика	7		2		2		3	
10	Етика державного службовця	7		2		2		3	
11	Моральні та етичні основи діяльності представників окремих юридичних професій	5		-		2		3	
12	Деформація моральної і професійної свідомості у працівників юридичних професій	7		2		2		3	
	Разом за змістовим модулем 3	38		10		10		18	
	Усього годин за дисципліну	90		16		14		60	

1.3 Методи поточного та підсумкового контролю з навчальної дисципліни «Професійна етика»

Оцінювання знань здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка», затвердженого вченою радою НУ «Чернігівська політехніка» (протокол № 6 від 31.08.2020 р.) та введеного в дію наказом ректора від 31.08.2020 р. №26. З дисципліни ЗВО може набрати до 60% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру і до 40% підсумкової оцінки – на заліку. Виконання та особистий захист усіх контрольних робіт, зазначених у робочій програмі з дисципліни, є обов'язковим. Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із здобувачами вищої освіти під час лекцій та консультацій та опитувань ЗВО. Результати поточного контролю за відповідний модуль оприлюднюються викладачем на наступному аудиторному занятті. Бали, які набрані ЗВО під час модульних контролів, складають оцінку поточного контролю. Семестровий контроль у вигляді заліку проводиться під час сесії з двома запитаннями теоретичного характеру. Оцінка за результатами вивчення дисципліни формується шляхом додавання підсумкових результатів поточного контролю до залікової оцінки. В випадку повторного складання заліку всі набрані протягом семестру бали анулюються. Білети знаходяться у пакеті документів на дисципліну. У випадку, якщо ЗВО протягом семестру не виконав в повному обсязі передбачених робочою програмою всіх видів навчальної роботи, має невідпрацьовані роботи або не набрав мінімально необхідну кількість балів (20), він не допускається до складання заліку під час сесії, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку, передбаченому «Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань ЗВО НУ «Чернігівська політехніка». Повторне складання заліку з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється. За результатами семестру в екзаменаційну відомість виставляється оцінка відповідно до шкали оцінювання, що наведена в наступному розділі.

Робота на семінарському занятті

Усне опитування - включає в себе опитування за будь-яким питанням, винесеним на семінарське заняття (за вибором викладача), відповідь на питання інших студентів, запитання студентів до інших студентів, відповідей інших студентів, відповідь на питання для повторення (з тем, що було вивчено раніше), відповіді на контрольні питання з теми семінарського заняття.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями, як: правильність відповідей на питання, повнота і конкретність відповіді, ступінь використання наукових і нормативних джерел, уміння пов'язати теорію з практикою, логіка і аргументованість викладу думок, культура мови.

Відповідь на семінарському занятті оцінюється у балах за наступними критеріями:

5 балів – здобувач у повному обсязі опрацював програмний матеріал (основну і додаткову літературу, джерела), має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями, виявляє розуміння історичних процесів, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконливо їх аргументувати, може аналізувати історичну інформацію, здатний презентувати власне розуміння, оцінку історичних явищ, має досить міцні навички роботи з першоджерелами, основними кодифікаціями права.

4 бали – здобувач вільно володіє навчальним матеріалом (опрацював основну і деяку частину додаткової літератури і джерел), узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними фактами, взятими з підручників, хрестоматій; може дати порівняльну характеристику історичних явищ, визначення понять, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; узагальнювати та застосовувати набуті знання.

3 бали – здобувач загалом самостійно відтворює програмний матеріал (на рівні підручника), може дати стисло характеристику питання, загалом правильно розуміє історичні терміни, але у викладеному матеріалі є істотні

прогалини, виклад не самостійний (переказ підручника), є певні неточності як у матеріалі, так і у висновках, аргументація слабка.

2 бали – здобувач за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неповна, в ній налічується багато неточностей, головний зміст матеріалу не розкрито.

1 бал – здобувач не готовий до семінарського заняття або має лише приблизне уявлення про питання, що розглядається на занятті, може сказати два-три речення по суті питання, назвати деякі терміни, але не може їх пояснити, головний зміст матеріалу не розкрито.

Реферат оцінюється за наступними критеріями.

Реферат – поширений тип письмової самостійної роботи з дисципліни, який демонструє поглиблене опрацювання відповідної теми. У процесі підготовки реферату студент накопичує знання, вміння та навички роботи з різними інформаційними джерелами, готується до майбутніх курсових і дипломних робіт. Реферат є одним з основних типів індивідуальних завдань, який підводить їх до роботи підвищеної складності, з елементами науковості, що виконується під час навчання.

Презентація реферату проходить в аудиторії на семінарському занятті, де розглядається дана тема, або може бути проведена індивідуально. Критеріями оцінки змісту реферату є повнота висвітлення питання. Зрозумілість, наявність власної думки. Кожен здобувач протягом семестру повинен підготувати один реферат на семінарське заняття.

Доповнення до відповіді, запитання доповідачу на семінарському занятті.

Суттєве доповнення до відповіді основного доповідача, яке ґрунтується на ознайомленні з монографічною, науковою літературою.

Задані запитання доповідачу, які є не просто уточнюючими, а які мають дискусійний характер.

Презентація

Презентації – виступи перед аудиторією зі слайдами або іншими візуальними матеріалами, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи, звіту про виконання самостійних завдань тощо. Презентації можуть бути як індивідуальними, наприклад виступ одного студента, так і колективними, тобто виступи двох та більше студентів.

За виконання контрольної роботи здобувачі можуть отримати 5 балів.

5 балів – повна відповідь на питання;

4 бали – відповідь, яка позбавлена серйозних неточностей, але має окремі недоліки;

від 2 до 3 балів – неповна відповідь на запитання, в якій налічується не багато неточностей;

від 0 до 1 балу неповна відповідь на запитання, в якій налічується багато неточностей, не достатнє володіння науковим апаратом.

Ведення конспекту самостійної роботи (5 балів) оцінюється за наступними критеріями: повнота, охайність, грамотність.

5 балів - наявність усіх компонентів кожної теми самостійної роботи, які відповідають усім вимогам;

до 4 балів - наявність усіх компонентів кожної теми самостійної роботи, але неохайне оформлення;

від 0 до 3 балів - за відсутності у конспекті окремих тем самостійної роботи або недостатньо повне відображення матеріалу з тем самостійного вивчення у конспекті.

2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Введення в етику

Питання для самостійного опрацювання

1. Етика як філософське вчення про мораль і моральність.
2. Виникнення моралі.
3. Мораль і етика: основні поняття. Мораль, її функції і структура.

Мораль і право. Етика – вчення про мораль.

4. Категорії етики.
5. Етичний принцип.
6. Ситуація морального вибору.

Питання для самоконтроля

1. Що є предметом етики? Чому етика є філософською наукою?
2. Які сфери людського життя становлять особливий інтерес з погляду моралі? Обґрунтуйте Вашу точку зору.
3. Які основні компоненти моралі Ви могли б виділити?
4. Які специфічні риси характеризують моральну норму?
5. Чим відрізняються принципи від норм моралі?
6. Що таке моральна цінність? Які потреби людського суб'єкта вона задовольняє?
7. Як Ви розцінюєте перспективи моральних цінностей у сучасному українському суспільстві? Обґрунтуйте свою позицію.
8. Чи існує прогрес у розвитку моралі?
9. Назвіть сучасні етичні проблеми, що пов'язані із принципом індивідуалізму.

Література

1. Етика та естетика: навч. посібник. / за ред. В. Л. Петрушенка. Львів: Видавництво «Новий Світ»2000, 2011 308 с.
2. Етика: навч. посібник / за ред. В. О. Лозового К. : Юрінком Інтер, 2007. 224 с.
3. Лозовой В.О. Професійна етика юриста. Харків: Право, 2004. 176 с.
4. Малахов В. А. Етика: курс лекцій.–К. : Либідь, 2006. 384 с.
5. Мовчан В. М. Етика: навчальний посібник. К. : Знання, 2007. 483 с.
6. Професійна етика: навчальний посібник / В.П. Бралатан, Л.В. Гуцаленко, Н.Г.Здирко. К.: Центр учбової літератури, 2011. 252 с.

Тема 2. Юридична етика – поняття, структура, види, джерела

Питання для самостійного опрацювання

1. Поняття професійної етики. Її значення.
2. Види професійної етики.
3. Поняття юридичної етики, її значення для професії юриста.
4. Особливе місце етики в професії юриста. Єдність етики і права.
5. Структура юридичної етики, види і норма юридичної етики.
6. Офіційна етика. Корпоративна етика.
7. Етична норма і правова норма, їх відмінність.
8. Джерела юридичної етики.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення основних естетичних категорій (прекрасне, піднесене, трагічне, комічне, драматичне).
2. Що вважається традиційним предметом естетики?
3. Охарактеризуйте основні форми естетичного.
4. Визначить категорію естетики, яка виступає мірою для інших категорій?
5. Яку роль відіграє мистецтво у формуванні людської чуттєвості?

6. Розкрийте сутність поняття „естетичний досвід”.
7. Покажіть людську діяльність як джерело естетичного.
8. Яким терміном можна позначити особливий почуттєвий стан, пов’язаний з духовним очищенням особистості, гармонією самопочуттів?
9. Яка функція мистецтва передбачає розвиток творчих здібностей, синтез художності з практичною діяльністю людини?

Література

1. Гапотій В.Д. Юридична деонтологія: навчальний посібник В.Д. Гапотій, О.Г. Мінкова. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. 146 с.
2. Кацавець Р. С. Професійна етика юристів. Навч. посібник. Київ: Алерта, 2017. 148 с.
3. Петришин О. В., Зінченко О. В. Юридична деонтологія : посіб. для підгот. до заліків та іспитів. Харків : Право, 2018. 84 с.
4. Професійна етика юриста : навчально-методичний посібник (у схемах) / за наук. ред. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 108 с.
5. Юридична деонтологія. Від навчання до практики: навч. посіб. / Л. В. Радовецька, С. П. Лясковська, О. О. Тихомиров та і. Київ: видавничий дім «Кондор», 2019. 296 с.
6. Юридична деонтологія: навчальний посібник для підготовки до іспитів / Тетарчук І.В. Київ: ТОВ ЦУЛ, 2020. 156 с.

Тема 3. Історія юридичної етики в Україні

Питання для самостійного опрацювання

1. Судова етика в Україні періоду Російської імперії.
2. Юридична етика в Україні радянського періоду.
3. Юридична етика в суверенній Україні.
4. Міжнародне визнання юридичної етики.

Література

1. Етика та естетика: навч. посібник. / за ред. В. Л. Петрушенка. Львів: Видавництво „Новий Світ – 2000”, 2011 308 с.
2. Етика: навч. посібник / за ред. В. О. Лозового К. : Юрінком Інтер, 2007. 224 с.
3. Лозовой В.О. Професійна етика юриста Харків: Право, 2004. 176с.
4. Малахов В. А. Етика: курс лекцій. К. : Либідь, 2006. 384 с.
5. Мовчан В. М. Етика: навчальний посібник. К. : Знання , 2007. 483 с.
6. Професійна етика: навчальний посібник / В.П. Бралатан, Л.В. Гуцаленко, Н.Г.Здирко. К.: Центр учбової літератури, 2011. 252 с.

Тема 4. Етична сторона спілкування

Питання для самостійного опрацювання

1. Культура особистості.
2. Спілкування як необхідність та цінність.
3. Ділове спілкування та його різновиди.
4. Моральна культура особистості та дотримання вимог етикету.

Питання для самоконтролю

1. Сутність та зміст моральної культури особистості.
2. Загальнолюдські вимоги етикету як втілення гуманістичного імперативу в людських взаєминах.
3. Соціокультурні передумови виникнення та розвитку етикету.
4. Гуманістичні принципи сучасного етикету.
5. Етикет як один із засобів гармонізації міжособистісних стосунків.
6. Етикет вербальної та невербальної взаємодії в ділових стосунках.
7. Етикет неформального ділового спілкування.
8. Національні особливості етикету в контексті ділового спілкування.

Література

1. Гапотій В.Д. Юридична деонтологія: навчальний посібник В.Д. Гапотій, О.Г. Мінкова. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. 146 с.

2. Кацавець Р. С. Професійна етика юристів. Навч. посібник. Київ: Алерта, 2017. 148 с.

3. Петришин О. В., Зінченко О. В. Юридична деонтологія : посіб. для підгот. до заліків та іспитів. Харків : Право, 2018. 84 с.

4. Професійна етика юриста : навчально-методичний посібник (у схемах) / за наук. ред. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 108 с.

5. Юридична деонтологія. Від навчання до практики: навч. посіб. / Л. В. Радовецька, С. П. Лясковська, О. О. Тихомиров та і. Київ: видавничий дім «Кондор», 2019. 296 с.

6. Юридична деонтологія: навчальний посібник для підготовки до іспитів / Тетарчук І.В. Київ: ТОВ ЦУЛ, 2020. 156 с.

Тема 5. Міжнародні стандарти професійної діяльності юристів

Питання для самостійного опрацювання

1. Документи ООН і їх вплив на розвиток юридичної етики і юридичної деонтології у світі й в Україні.

2. Декларація прав людини, її роль в розвитку юридичної етики.

3. Характеристика Деонтологічного кодексу Європейського співтовариства (жовтень 1988 р.). Документи

4. Міжнародної асоціації юристів, що стосуються питань юридичної етики і юридичної деонтології. “

5. Стандарти незалежності юридичної професії МАЮ” (Нью-Йорк, вересень 1990 р.), їх характеристика.

6. Основні положення про роль адвокатів (Нью-Йорк, серпень 1990 р.), їх характеристика.

Література

1. Етика та естетика: навч. посібник. / за ред. В. Л. Петрушенка. Львів: Видавництво „Новий Світ – 2000”, 2011 308 с.

2. Етика: навч. посібник / за ред. В. О. Лозового К. : Юрінком Інтер, 2007. 224 с.

3. Лозовой В.О. Професійна етика юриста / В.О. Лозовой, Петришин О.В. Харків: Право, 2004. 176с.
4. Малахов В. А. Етика: курс лекцій. К. : Либідь, 2006. 384 с.
5. Мовчан В. М. Етика: навчальний посібник. К. : Знання , 2007. 483 с.
6. Професійна етика: навчальний посібник / В.П. Бралатан, Л.В. Гуцаленко, Н.Г.Здирко. К.: Центр учбової літератури, 2011. 252 с.

Тема 6. Національні стандарти правничої діяльності

Питання для самостійного опрацювання

1. Етимологія поняття стандарту правничої діяльності.
2. Джерела правничої етики в Україні : стандарти юридичної професії.
3. Правила поведінки професійних груп юристів.
4. Підзаконні нормативно-правові акти, які регулюють правничу діяльність.

Література

1. Гапотій В.Д. Юридична деонтологія: навчальний посібник В.Д. Гапотій, О.Г. Мінкова. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. 146 с.
2. Кацавець Р. С. Професійна етика юристів. Навч. посібник. Київ: Алерта, 2017. 148 с.
3. Петришин О. В., Зінченко О. В. Юридична деонтологія : посіб. для підгот. до заліків та іспитів. Харків : Право, 2018. 84 с.
4. Професійна етика юриста : навчально-методичний посібник (у схемах) / за наук. ред. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 108 с.
5. Юридична деонтологія. Від навчання до практики: навч. посіб. / Л. В. Радовецька, С. П. Лясковська, О. О. Тихомиров та і. Київ: видавничий дім «Кондор», 2019. 296 с.
6. Юридична деонтологія: навчальний посібник для підготовки до іспитів / Тетарчук І.В. Київ: ТОВ ЦУЛ, 2020. 156 с.

Тема 7. Слідча етика

Питання для самостійного опрацювання

1. Єдність законності і моралі в роботі слідчого.
2. Процесуальна незалежність і моральна відповідальність слідчого.
3. Етика карно-процесуального доведення.
4. Слідчий – потерпілий: етика взаємин.
5. Слідчий – засоби масової інформації.
6. Моральні основи тимчасової ізоляції особи від суспільства.
7. Моральні основи карно-процесуального доведення.
8. Моральну цінність конституційного права людини на захист від обвинувачення.
9. Особливість етики взаємин слідчого з особами, що потерпіли від злочину.
10. Особливості взаємин слідчого зі ЗМІ.
11. Етика позаслужбового поведження слідчого.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть загальні моральні вимоги до діяльності слідчого.
2. Які особливості етики провадження слідчих дій?
3. Які є моральні основи обрання запобіжних заходів?

Література

1. Гусарев С. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): навч. посібник [2-ге вид., перероб.]. К. : Знання, 2006. 488 с.
2. Етика : навч. посіб. / В. О. Лозовой та ін.; за ред. В. О. Лозового ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. К. : Юрінком Інтер, 2007. 223 с.
3. Козляковський П. А. Етика. Етика права. Етика юридичної діяльності: навч. посіб. [2-е вид., допов. і переробл.]. Миколаїв : Дизайн і поліграфія, 2012. 398 с.

4. Лозовой В. О. Професійна етика юриста. Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х. : Право, 2004. 172 с.
5. Парасюк В. М. Професійна етика слідчого органів внутрішніх справ : навчальний посібник. Львівський ін-т внутрішніх справ при Національній академії внутрішніх справ України. Л., 2004. 68 с.
6. Професійна етика та культура поведінки працівника органів внутрішніх справ України: метод. посіб. для працівників ОВС / В. Л. Ортинський та ін.; Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. Л. : ЛьвДУВС, 2009. 128 с.
7. Професійна етика юриста : підручник / В. С. Бліхар та ін. ; за ред. проф. В. С. Бліхара ; Львів. держ. ун-т внутр. справ Львів ; Хмельницький : Хмельниц. ун-т упр. та права, 2016. 357 с.
8. Сливка С. С. Юридична деонтологія: правнича етика. Професійна культура: підручник. Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. [3-тє вид., перероб. і доп.]. К. : Атіка, 2006. 295 с.
9. Уманець О.В. Етикет у просторі спілкування та професійній діяльності юриста: навч. посіб. Х. : Колегіум, 2011. 147 с.
10. Фіолевський Д. П. Юридична етика : підручник. К. : Алерта, 2011. 288 с.

Тема 8. Судова етика

Питання для самостійного опрацювання

1. Історичне призначення судової діяльності.
2. Моральні основи судової діяльності.
3. Єдність законності та моралі в судовій діяльності.
4. Поняття етичної сторони судового процесу.
5. Етика допиту в судовому засіданні.
6. Етика взаєминучасників судового процесу?
7. Визначення етики судової риторики.
8. Етика судового рішення.

9. Етика поза судової поведінки.

Література.

1. Бралатан В. П. Професійна етика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Вінниц. держ. аграр. ун-т. К.: Центр учбової л-ри, 2011. 251 с.
2. Гусарєв С. Д. Юридична деонтологія. Основи юридичної діяльності: навч. посіб. 4-те вид., стер. К.: Знання, 2010. 495 с
3. Етика: навч. посіб. за ред. В. О. Лозового; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. К.: Юрінком Інтер, 2007. 223 с.
4. Етика та естетика: навч. посіб. / Ортинський В. Л. [та ін.]; під заг. ред. М. П. Гетьманчука; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Л.: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2010. 319 с.
5. Лозовой В. О. Професійна етика юриста. Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2004. 172 с.
6. Петришин О.В. Юридична деонтологія: посіб. для підгот. до заліків та іспитів. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2017. 83 с.
7. Професійна етика юриста: підручник / В. С. Бліхар та ін.; за ред. проф. В. С. Бліхара. Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів; Хмельницький: Хмельниц. ун-т упр. та права, 2016. 357 с.
8. Сливка С. С. Юридична деонтологія: підручник. Нац. ун-т «Львів. політехніка», Ін-т права та психології. вид. 6-те. Київ: Атіка; Харків: Право, 2015. 295с.
9. Уманець О.В. Етикет у просторі спілкування та професійній діяльності юриста: навч. посіб. М. В. Ценко. Х.: Колегіум, 2011. 147 с.
10. Фіолєвський, Д. П. Юридична етика: підручник. К.: Алерта, 2011. 288 с.
12. Закон України «Про судоустрій і статус суддів. Редакція від 05.08.2021. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>

Тема 9. Адвокатська етика

Питання для самостійного опрацювання

1. Правові етичні основи адвокатської діяльності в Україні.
2. Етика угоди про надання юридичної допомоги.
3. Етика захисту на досудовому слідстві.
4. Судова етика адвоката.
5. Етика адвокатської угоди про надання правової допомоги.
6. Роль суб'єктивного відношення адвоката до клієнта.
7. Проблема відмови адвоката від прийнятого доручення на ведення справи.
8. Сутність і значення інституту адвокатської таємниці.
9. Етичні межі захисту.
10. Корпоративна етика адвоката.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення правового етичного статусу адвоката в Україні.
2. Яка роль професійної етики в діяльності адвокатів?
3. Які етичні принципи регламентує Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»?
4. У чому полягає суть основних моральних проблем у діяльності адвоката?
5. Чому принцип незалежності вважається одним з основних у професії адвоката?
6. Які вимоги принципу конфіденційності?
7. У чому полягають принципи сумлінності і чесності професійної етики адвоката?

Література.

1. Бакаянова Н. М. Этические принципы адвокатуры в Украине. Одесская национальная юридическая академия. О.: Юридична література, 2005. 151 с.

2. Барщевский М. Ю. Адвокатская этика. 2. изд., испр. М.: Профобразование, 2000. 312 с.
3. Бралатан В. П. Професійна етика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.; Вінниц. держ. аграр. ун-т. К.: Центр учбової л-ри, 2011. 251 с.
4. Гусарев С. Д. Юридична деонтологія. Основи юридичної діяльності: навч. посіб. 4-те вид., стер. К.: Знання, 2010. 495 с
5. Єлов В.А. Основи адвокатської етики: посіб. викл. К.: Прецедент, 2010. 132 с.
6. Козляковський П. А. Етика. Етика права. Етика юридичної діяльності: навч. посіб. 2-е вид., допов. і переробл. Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2012. 398 с.
7. Лозовой В. О. Професійна етика юриста. Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2004. 172 с.
8. Петришин О. В. Юридична деонтологія: посіб. для підгот. до заліків та іспитів. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2017. 83 с.
9. Професійна етика юриста: підручник /В. С. Бліхар та ін.; за ред. проф. В. С. Бліхара; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів; Хмельницький: Хмельниц. ун-т упр. та права, 2016. 357 с.
10. Сливка С. С. Юридична деонтологія: підручник. Нац. ун-т «Львів. політехніка», Ін-т права та психології. [6-те вид.]. Київ : Атіка ; Харків : Право, 2015. 295 с.
11. Фіолевський Д.П. Адвокатура: підручник. Донецький ун-т економіки та права. Кафедра державно-правових дисциплін. Донецьк: ДонУЕП, 2006. 329 с.
12. Фіолевський, Д. П. Юридична етика: підручник. К. : Алерта, 2011. 288 с.
13. Юридична деонтологія: підручник. С. П. Погребняк та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. Нац. акад. прав. наук України О. В. Петришина; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2014. 245 с.

14. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». – Редакція від 16.07.2021 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>

Тема 10. Етика державного службовця

Питання для самостійного опрацювання

1. Поняття службового етикету
2. Основні принципи службового етикету
3. Етичні кодекси державних службовців
4. Етика державних службовців. Світова практика

Література

1. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.
2. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: Наказ, Правила від 05.08.2016 № 158. *Офіційний вісник України*. 2016. № 74. С. 51. Ст. 2493.
3. Юридична деонтологія. Від навчання до практики: навч. посіб. / Л. В. Радовецька, С. П. Лясковська, О. О. Тихомиров та і. Київ: видавничий дім «Кондор», 2019. 296 с.

Тема 11. Моральні та етичні основи діяльності представників окремих професій

Питання для самостійного опрацювання

1. Нотаріальна діяльність.
2. Моральні основи діяльності нотаріуса.
3. Правила професійної етики нотаріусів.
4. Юридична консультативна діяльність.
5. Юридична виконавча діяльність.
6. Моральні основи діяльності юриста фірми.
7. Інші етичні стандарти правничих професій.

Література

1. Кодекс професійної етики приватних виконавців, Затверджений Рішенням Першого З'їзду приватних виконавців України № 1 від 14 листопада 2017 року.
2. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських: Наказ, Правила від 09.11.2016 № 1179. *Офіційний вісник України*. 2017. № 2. С. 522. Ст. 55.
3. Про затвердження Правил етичної поведінки працівників апарату Міністерства юстиції України та його територіальних органів: Наказ Міністерства юстиції України; Правила від 21.09.2017 № 2952/5. *Офіційний вісник України*. 2017. № 76. С. 163. Ст. 2357.
4. Про затвердження Правил професійної етики нотаріусів України: Наказ Міністерства юстиції України; Правила від 07.06.2021 № 2039/5. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-21#n7>

Тема 12. Деформація моральної професійної свідомості у працівників юридичних професій

Питання для самостійного опрацювання

1. Поняття деформації.
2. Деформації моральної свідомості.
3. Професійна деформація правників.
4. Етапи профдеформації.
5. Класифікація осіб, які потрапляють під деформуєчий вплив.
6. Профілактичні заходи, щодо зменшення моральної деформації.

Література:

1. Гребеньков Г.В. Юридична етика : навч. посібник для вузів. 4-те вид. К. : Алерта, 2011. 288 с.
2. Етика та естетика: навч. посібник. за ред. В. Л. Петрушенка. Львів: Видавництво «Новий Світ – 2000», 2011 308 с.

3. Сливка С.С. Юридична деонтологія : підручн.. вид.3-тє, переробл. і доп. К. : Атіка, 2012. 296 с.

Додаток А – Орієнтовний перелік питань до заліку

1. Етика, моральність, мораль: співвідношення понять.
2. Види етики. Авторитарна та гуманістична етика.
3. Структура етики.
4. Нормативна етика: загальна характеристика.
5. Вищі моральні цінності в системі нормативної етики.
6. Прикладна етика: сутність та структура.
7. Ситуативна етика: етика суспільних та інтимних відносин.
8. Етика ділового спілкування: предмет та специфіка.
9. Історія етичних вчень: етика Стародавнього Сходу та Античності.
10. Історія етичних вчень: етика Середньовіччя та Відродження.
11. Історія етичних вчень: етика Нового часу.
12. Основні напрямки етики ХХ ст.
13. Мораль як система принципів, норм та ідеалів.
14. Моральна свідомість та її структура.
15. Моральні відносини та їх види.
16. Моральна поведінка та її структура.
17. Основні функції моралі.
18. Виникнення моралі: релігійна, натуралістична, соціологічна концепції.
19. Історичний розвиток моральності: основні етапи та їх характеристика.
20. Вищі моральні цінності.
21. Страждання та співчуття.
22. Свобода та відповідальність.
23. Борг та совість.
24. Честь та гідність.
25. Смысл життя. Щастя.
26. Дружба як найвища моральна цінність.
27. Етика любові.
28. Етикет як зовнішній прояв моральної культури.
29. Місце етики юриста в системі соціогуманітарного знання.
30. Об'єкт та предмет етики юриста.
31. Нормативний, інтерпретуючий та прикладний аспект етики юриста.
32. Загальна характеристика етичних категорій
33. Структура моралі.
34. Категорії моральної свідомості
35. Категорії моральної самосвідомості
36. Добро та зло.
37. Совість.
38. Справедливість.
39. Благо.
40. Вибір.
41. Поняття та зміст професійної етики.

42. Етика як базова основа права. Співвідношення моралі та права.
43. Поняття професійної етики юриста.
44. Моральні установки та принципи як базовий зміст правових актів.
45. Загальна характеристика правової культури юриста.
46. Професійна правосвідомість юриста.
47. Поняття, зміст та форми прояву моральної, інформаційної, естетичної культури юриста.
48. Службовий етикет юриста.
49. Деформація правосвідомості юриста: причини та наслідки.
50. Професійне вигорання юриста.
51. Деформація моральної свідомості юриста.
52. Засоби профілактики професійної деформації та вигорання.
53. Принципи етики правоохоронця
54. Взаємовідносини з громадянами: моральні засади.
55. Моральні принципи у спілкуванні з колегами.
56. Норми етикету у професійній діяльності правоохоронця.
57. Суддівська етика.
58. Правосуддя та справедливість: гармонія і конфлікт.
59. Етикет судових дебатів.
60. Моральні колізії правосуддя.